

Perhe- ja vammaispalvelut

Toimialajohtaja Kati Kantanen

Toimialajohtajan arvio talousarvion toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta

Toimintaympäristön kuvaus

Perhe- ja vammaispalveluiden toimiala on järjestäjän palvelutoimiala, joka yhteensovittaa ja ohjaa hyvinvointialueella perhe- ja vammaispalveluita sekä vastaa perhe- ja vammaispalveluiden lautakunnan toimialaan kuuluvien asioiden valmistelusta ja täytäntöönpanosta. Toimialaan kuuluvat perhepalveluiden palvelualue ja vammaispalveluiden palvelualue.

Toiminnallisten tavoitteiden ja talouden toteutuminen sekä olennaisten poikkeamien syyt

Toiminta

Perhepalveluiden palvelutuotannossa keskityttiin asiakkaiden palveluiden jatkuvuuden varmistamiseen ja uuden organisaation rakentamiseen. Ensimmäisen vuosipuoliskon aikana varmistettiin asiakkuuksien siirtymistä uuteen asiakasrekisteriin ja käytiin läpi henkilöstön sijoittumista palvelutuotannossa. Työskentely kuudella eri asiakas- ja potilastietojärjestelmällä tuotti haastetta asiakasprosessien hallinnointiin ja johtamisessa tarvittavan tiedon muodostamiseen.

Perhepalveluiden palvelutuotannossa näkyi työntekijöiden rekrytointihaasteet erityisesti perhesosiaalityön ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden virkoihin ja opiskeluhuollon psykologitehtäviin. Henkilöstövajeiden vuoksi lakisääteisten tehtävien hoidossa mm. saapuneiden ilmoitusten käsittelyssä ja palvelutarpeen arvioinnissa ylitetiin lakisääteisiä käsittelyaikoja ja asiakassuunnitelmien ajantasaisuudessa syntyi poikkeamia. Psykologivajetta on paikattu ostopalveluilla mm. psykologisten tutkimusten osalta.

Vuoden 2023 aikana perhesosiaalityön asiakkaan oli 0-17 -vuotiaista lapsista 3 655, lastensuojelun asiakkaana alle 18-vuotiaista 2 657 lasta ja huostassa 654 lasta.

Perhekeskuspalveluille asetetut toiminnalliset tavoitteet toteutuivat ensimmäisen toimintavuoden aikana kohtuullisen hyvin ottaen huomioon, että perhekeskuspalvelujen esihenkilörakenne saatiin valmiiksi vasta elo-syyskuussa. Perhekeskuspalveluja ohjaavia toimintasuunnitelmista valmistui Perhekeskus- suunnitelma ja alueellinen Neuvolapalvelujen suunnitelma. Jokaisesta palvelusta on työstetty myös omavalvontasuunnitelmat. Palvelukohtaiset kehittämistyöryhmät käynnistyivät loppu vuodesta 2023, joiden myötä toimintatapoja ja - malleja on alueellisesti päästy yhdenmu- kaistamaan.

Perhekeskuspalveluissa on toteutettu verkosto- ja monialaista työskentelyä perhekeskusalueilla ja opiskeluhuollon osalta myös alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä on käynnistynyt. Perhekeskuksen verkostomaista toimintaa on alueilla vahvistettu tehden tiivistä yhteistyötä lastensuojelun, järjestötoimijoiden, seurakunnan ja lapsiperheiden kanssa työskentelevien tahojen kanssa eri tasoilla ml. erikoissairaanhoidon ja vammaispalvelut. Käytössä on ollut monialainen, ennaltaehkäisevän ja varhaisen tuen vaiheeseen kehitetty Yhdessä aika -palvelumuoto sekä muut monialaiset ketterät toimintamallit. Sähköinen perhekeskus on avattu yhteistyössä hanketyön kanssa, jolla vahvistetaan ja täydennetään perhekeskuspalveluja. Lapsiperheiden yleistä

neuvontaa mallinnettiin hanketyönä osassa alueita ja palvelu laajeni kaikille alueille vuoden vaihteessa. Sähköisestä perhekeskuksesta löytyy runsaasti lapsiperheille suunnattua materiaalia ja yleisessä neuvonnassa autetaan perheitä ja nuoria löytämään oikeaan perhekeskuksen palveluun, mutta myös järjestöjen tarjoaman toiminnan piiriin.

Lastensuojelussa toimintakäytänteiden yhtenäistäminen oli aktiivista; yhteisten työprosessien tunnistamista on tehty ja pyritty edistämään toiminnan harmonisaatiota. Tämä työskentely jatkuu edelleen sekä sosiaalityön että ympärivuorokautisten palveluiden osalta. Henkilöstön saatavuus parantui loppuvuoden aikana, resurssivaje aiheutti haasteita lastensuojelulain mukaisen asiakasmitoituksen toteutumisessa (35 lasta/sosiaalityöntekijä) sekä palvelutoiminnan sisällön lainmukaisuudessa. Ympärivuorokautisten palveluiden osalta keväällä 2023 avatun Taskukellon uuden osaston käyttöastetta pystyttiin nostamaan asteittain henkilöstön saatavuuden parantuessa; toistaiseksi yksikkö on toiminnassa 7+6 asiakaspaikalla. Lisäksi ympärivuorokautisissa palveluissa Kinnulan lastensuojelulaitoksessa tilapäisesti yksi asiakaspaikka ei ollut käytettävissä kesä-syyskuun välisenä aikana kiinteistöön kohdistuvien korjaustoimien takia. Perhehoidon tuki yksikön toiminnan osalta ei vuonna 2023 päästy vielä täysimääräiseen, tarvetta vastaavaan koulutus- tai toimintakapasiteettiin, joka heikensi perhehoitajaresurssia. Perhehoidon palkkiomaksatus siirtyi HOP-keskukseen (henkilökohtaisen avun, omaishoidon ja perhehoidon) vuoden 2023 alusta, joka sujuvoitti maksatusprosessin ja mahdollistaa perhehoitajille sähköisen asiointiväylän.

Vammaispalveluiden ensimmäinen toimintavuosi hyvinvointialueena on ollut toisaalta hyvin haastava mutta myös antoisa. Alkuvuonna keskeistä oli luoda ja selkeyttää vammaispalvelujen organisaatorakenne ja toimintayksiköiden, palveluyksiköiden ja palvelualueen kokouskäytännöt ja johtamisen rakenteet. Tilannetta hankaloitti lähiesihenkilöiden rekrytoinnin viivästyminen siten, että viimeiset esihenkilöt aloittivat vasta kesäkuussa. Myös palveluihin liittyviä käytäntöjä ja toimintatapoja on luotu ja yhtenäistetty. Erilaisia arjen toimintaan liittyviä ohjeita on yhtenäistetty, mukaan lukien lääkehoitosuunnitelmat ja omavalvontasuunnitelmat, jotka on päivitetty. Yhtenäiset toimintaohjeet on olleet käytössä omaishoidontukeen, perhehoitoon ja kuljetuspalveluihin. Hyvinvointialue-tasoinen asumisen tiimi (Sas-työryhmä) ja omaishoidontuen/perhehoidon tiimi toimivat yhtenäisen soveltamisohjeiden tulkinna ja yhdenmukaisen päätöksenteon tukena. Toimimme edelleen useaa asiakas- ja potilastietojärjestelmää käyttäen ennen kuin saamme yhteisen Saga-asiakastietojärjestelmän käyttöön, joten tiedolla johtamisen osalta ei ole edistytty vuonna 2023.

Vammaispalveluiden asiakkaiden toimintakyvyn yhdenmukainen arviointi RAI-toimintakyvyn arviointimenetelmää käyttäen on ollut strateginen tavoite, mikä on toteutunut lähes kaikissa asumisyksiköissä sekä osassa päivätoimintayksiköitä. Vammaispalvelukeskusten palvelutarpeen arvioinnissa RAI-järjestelmän käyttöönoton valmistelua tehtiin, mutta arviointimenetelmän käyttöönotto siirtyi vuodelle 2024. Palvelutarpeen arviot ovat toteutuneet pääsääntöisesti lakisääteisessä kolmen kuukauden määräajassa. Strategisena tavoitteena asumisen painopisteen keventäminen edellyttää kevyempien palvelujen rakenteiden luomista. Vuonna 2023 laituskuntoutuksessa olevista noin kymmenen henkilön siirtymistä asumispalveluihin on valmisteltu toimintakertomusvuonna. Asumispalveluiden kilpailutusprosessi on käynnistynyt syksyn 2023 aikana. Sansian toteuttama kuljetusten kilpailutus on yhdenmukaistanut vammaispalvelulain mukaisten matkojen järjestelyn lokakuusta alkaen.

Sote-uudistuksen kansallisten tavoitteiden toteutuminen toimialalla

Kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja	Universaalit palvelut, esim. neuvolapalvelut, kouluterveydenhuolto, tavoittavat hyvin palvelun piiriin kuluvat lapset ja palvelua tuotetaan lähipalveluna. Valmistuneissa suunnitelmissa tieto on muodostettu hyvinvointialueen tasoisesti ja toiminnan kehittämisessä huomioidaan esille nostetut huolet.
Turvata yhdenvertaiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut kaikille suomalaisille	Palveluiden myöntämisperusteiden ja toimintakäytänteiden harmonisaatio on käynnistynyt ja jatkuu. Palveluvalikkoa on pyritty yhdenmukaistamaan. Oman palvelutuotannon vajeita on korvattu ostopalveluilla.
Parantaa palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta erityisesti perustasolla	Saatavuuteen ja palvelujen viiveisiin liittyvät haasteet johtuvat pääsääntöisesti henkilöstövajeista. Sähköisten palveluiden käyttöönotto on käynnistynyt.
Turvata ammattitaistosen työvoiman saanti	Tavoite ei ole kaikilta osin täyttynyt. Vaikeasti rekrytoitavien henkilöstöryhmien, kuten sosiaalityöntekijöiden ja psykologien, rekrytointia on kehitetty sekä edistetty pito- ja vetovoimaa. Lisäksi on toteutettu palkkaharmonisaatiota. Rekrytointihaasteissa on hyödynnetty vammaispalveluissa oppisopimuskoulutusta sekä soveltuvan työn pankkia.
Vastata yhteiskunnallisten muutosten mukanaan tuomiin haasteisiin	Hyvinvointialue kykenee vastaamaan paremmin alentuneen syntyvyyden tuomiin muutoksiin palvelurakenteessa ja palveluissa. Hyvinvointialuetasoisesti organisoituneena kyetään kehittämään paremmin erityispalveluita vastaamaan alueella esiintyvään tarpeeseen.
Hillitä kustannusten kasvua	Kustannusten kasvun hillinnässä päästään etenemään toiminnan vakautumisen ja toimintamallien muutoksen myötä pidemmällä ajalla järkevästi.

Toiminnan tavoitteet/toimenpiteet

Tavoite/toimenpide	Toteuma	Toteuttaa hyvinvointialueen strategisia tavoitteita
Palveluiden painopisteen siirtäminen ennaltaehkäisevään ja avopainotteisempaan palvelurakenteeseen kehittämällä ammattihenkilöiden työnjakoa, erityistason konsultaatioita ja digitalisaatiota hyödyntäviä uusia toimintamalleja sekä investoimalla muutosta tukeviin rakenteisiin. Tavoitteen	Perhekeskuspalveluissa toimintokohdattaiset kehittämistyöryhmät on käynnistetty, joissa on ryhdytty	Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ovat toimintamme perusta

<p>mukaiseen palvelurakenteeseen menee noin 3-5 vuotta.</p>	<p>yhdenmukaistamaan toimintakäytäntöjä ja laatimaan toimintaohjeita (IMS). Omavalvontasuunnitelmia on työstetty. Perheiden terveystalvissa hoitopolkuja on työstetty yhteistyössä erikoissairaanhoidon ja sotekeskuksen lääkäripalvelujen kanssa. OIMAn käyttöönotto edisti digitalisaatiota hyödyntäviä toimintamalleja.</p>	<p>Vahvistamme ennaltaehkäiseviä ja perustason palveluja Työmme on laadukasta ja asiakaslähtöistä. Yhteensovitamme erilaiset palvelut vastaamaan asukaidemme tarpeita.</p>
<p>Vaalijalan erityishuollon monimuotoisten palveluiden yhteensovittaminen osaksi hyvinvointialueen vammais- ja palveluiden kokonaisuuteen.</p>	<p>Vaalijalasta siirtyneet toimintayksiköt (14 kpl) ovat osa hyvinvointialueen organisaatiota. Yksiköiden laatutyötä on hyödynnetty toiminnan kehittämisessä mm. osana auditointiprosessia. Vammais- ja palveluiden osaamiskeskus on vahvistanut asiantuntijuutta, mutta toimintamallien kehittäminen jatkuu. Tahdosta riippumattoman hoidon osalta yhteistyömalleja luodaan osana YTA-sopimusta.</p>	<p>Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ovat toimintamme perusta Vahvistamme ennaltaehkäiseviä ja perustason palveluja Työmme on laadukasta ja asiakaslähtöistä. Yhteensovitamme erilaiset palvelut vastaamaan asukaidemme tarpeita.</p>
<p>Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia ja terveyttä edistävän varhaista tukea, hoitoa ja kuntoutusta tarjoavan monialaisen palveluverkoston, perhekeskuksen, verkostomaisen toimintamallin levittäminen hyvinvointialueella yhteensovittamalla lapsiperheiden sosiaali- ja terveystalvisten,</p>	<p>Perhekeskustoimintasuunnitelma on tuotettu vuosille 2023-2025. Perhekeskustoimintamallin varmistaminen</p>	<p>Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ovat toimintamme perusta</p>

<p>sivistyspalvelujen, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä järjestöjen ja seurakuntien toiminta perheitä hyödyttäväksi toimivaksi kokonaisuudeksi.</p>	<p>alueelliset perhekeskusverkostotoiminta käynnistynyt ja monialainen Yhdessä aika-palvelumuodon toteutuminen perhekeskusalueilla. Tiivis yhteistyö kuntien, järjestöjen ja kolmannen sektorin kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä. Yhteistyösopimus laadittu neuvolan, sosiaalipalvelujen ja varhaiskasvatuksen kanssa. Sähköinen perhekeskus avattu 4.12.2023. Asiakasohjausta sekä lasten ja nuorten perustason mielenterveys- ja päihdepalveluja kehitetään yhdessä RRP hankkeen kanssa.</p>	<p>Vahvistamme ennaltaehkäiseviä ja perustason palveluja Yhteensovitamme erilaiset palvelut vastaamaan asukaidemme tarpeita.</p>
<p>Opiskeluhuollon monialaisen yhteistyön rakenteiden luominen yhdessä hyvinvointialueen kuntien ja eri koulutusten järjestäjien kanssa sekä toimivien käytäntöjen tunnistaminen ja soveltaminen rajapintayhteistyössä. Opiskeluhuollon palveluiden organisoiminen osana hyvinvointialueen palvelukokonaisuutta.</p>	<p>Alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän sekä alatyöryhmien toiminnan käynnistyminen, kokoukset pidetty 8.6.2023 sekä 20.9.2023. Alueellinen opiskeluhuollon suunnitelman työstäminen on käynnistynyt yhteistyössä koulutuksen järjestäjien kanssa.</p>	<p>Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ovat toimintamme perusta Vahvistamme ennaltaehkäiseviä ja perustason palveluja Yhteensovitamme erilaiset palvelut vastaamaan asukaidemme tarpeita.</p>

Systeemisen lastensuojelun työotteen ja toimintamallin juurruttaminen hyvinvointialueen lastensuojelun työryhmiin.	Systeeminen lastensuojelun toimintamalli toimii vakiintuneeksi kolmessa alueellisessa työryhmässä ja toiminta neljännessä työryhmässä käynnistyy vuoden 2024 alusta.	Vahvistamme ennaltaehkäiseviä ja perustason palveluita. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ovat toimintamme perusta. Työmme on laadukasta ja asiakaslähtöistä. Yhteensovitamme erilaiset palvelut vastaamaan asukkaidemme tarpeita.
--	--	--

Taloudellisten tavoitteiden toteutuminen ja olennaiset poikkeamat muutettuun talousarvioon

1TA20Perhe- ja vammaispalvelut 1000 €	Alkuperäinen talousarvio 2023	Muutettu talousarvio 2023	Toteuma 31.1.2	Poikkeama Toteuma/TA+M	Poikkeama %
Toimintatuotot	9 608	9 733	12 033	2 300	23,6
Toimintakulut	-157 359	-208 997	-218 808	-9 811	4,7
Toimintakate	-147 751	-199 264	-206 775	-7 511	3,8

Perhe- ja vammaispalveluiden alkuperäinen talousarvio oli ylätasolla perustuen suurimman luovuttajaorganisaation taloudenvolyymiin. Palveluiden järjestämistavat poikkesivat merkittävästi luovuttajaorganisaatioiden välillä, millä on ollut vaikutusta toimialan toimintakuluihin.

Perhepalvelujen toteuma oli 101 %, 96 455 302 €, ylitys muutostalousarvioon 661 909 €.

Perhepalveluiden toimintatuottojen kertymä 3 000 470 € oli 1 499 471 € muutostalousarviota parempi, myyntituotoissa 252 709 € ja maksutuotoissa 1 238 538 € arvioitua suurempi. Maksu- ja myyntituottojen laskutuksen käynnistyminen viivästyi syksyllä ja kertymän arviointi lastensuojelun sijaishuollon hoidonkorvauksissa oli viivästyksen vuoksi haastavaa; lisäksi hoidonkorvausten perinnän yhtenäisten toimintamallien toimeenpano saatiin käyntiin vasta syksyllä 2023.

Perhepalveluiden toimintakulut 99 450 920 € ylitti muutostalousarvion 2 161 380 €. Ylityksiä muodostui henkilöstökuluissa 1 236 247 € (38 467 115 €) sekä palvelujen ostoissa 872 997 € (58 503 570 €) sekä avustuksissa kotitalouksille 48 150 € (1 349 749 €). Palveluiden ostojen ylitys muodostuu mm. lastensuojelun palveluostoista. Helmi- joulukuun välillä kodin ulkopuolisiin sijoituksiin liittyvien palveluiden piirissä olevien lasten määrä kasvoi n. 13 %, joista lastensuojelun laitoshuollon piirissä olevien asiakkaiden määrä noin 15 %. Henkilöstökulujen ylityksestä kohdentui perhekeskuspalveluihin 1 034 739,21 €, jota selittää perhekeskuspalveluihin ohjautuneet lääkäreiden henkilöstökulut sekä järjestelyvaraeräkulujen arviointiin liian alhaiseksi.

Vammaispalvelujen toteuma oli 107 %, 110 217 036 €, ylitys muutostalousarvioon 6 747 275 €.

Vammaispalveluiden toimintatuottojen kertymä 9 031 868 € oli 799 868 € muutostalousarviota parempi, myyntituotoissa toteuma oli 392 231 € ja muissa toimintatuotoissa 569 826 € arvioitua suurempi. Maksutuotot alittuivat 60 100 € muutostalousarvioon verrattuna. Myyntituottojen määrää lisäsi vuokratuottojen oikea kohdistuminen loppuvuonna. Muissa toimintatuotoissa vakuutusyhtiöiden korvaukset tulivat pääosin vasta tilinpäätöksen yhteydessä eikä tuottojen määrää kyetty arvioimaan ensimmäisenä toimintavuonna etukäteen.

Vammaispalveluiden toimintakulut 119 248 904 € ylitti muutostalousarvion 7 540 980 €. Ylityksiä muodostui palvelujen ostoissa 6 574 154 € (73 595 132 €) sekä avustuksissa kotitalouksille 819 777 € (17 454 037 €). Henkilöstökulut ylittyivät vammaisten asumispalveluissa ja henkilökohtaisen avun sekä omais- ja perhehoidon keskuksessa, mutta erityisesti rekrytointivaikeuksien vuoksi alituneet vammaispalvelukeskusten henkilöstökulut vähensivät ylitystä. Palveluiden ostojen ylitys aiheutuu erityisesti siitä, että ostopalvelujen kulut tulivat kirjanpitoon yhden kuukauden viiveellä eikä todellista määräraharavetta kyetty huomioida muutostalousarvion valmistelussa. Myös erityishuoltona järjestettävän lasten loma-ajan toiminnan ja aamu- ja iltapäivätoiminnan kulut saatiin toteumaan vasta loppuvuoden aikana. Vammaisille annettavien avustusten määrä ylittyi, merkittävimmät olivat kuljetuspalvelut ja henkilökohtainen apu.

Henkilöstö

	Henkilöstön määrä 31.12.	HTV	Netto-työpanos	Sairauspoissaolot pv/hlö	Vaihtuvuus %
Perhe- ja vammaispalvelut	1400	1250,33	1026,3	20	14,45
Perhepalvelut	823	714,31	586,13	18	
Vammaispalvelut	577	536,02	440,17	22	

Lähde: MonetTieto 3.1.2024/KH

Toiminnan siirtyessä hyvinvointialueelle oli etenkin sosiaalityöntekijöissä ja opiskeluhuollon psykologeissa henkilöstövajetta. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden mitoitus oli 35 lasta /työntekijä ja rekrytointihaasteiden vuoksi täysin henkilöstömitoitukseen ei päästy. Uusia sosiaalityöntekijän virkoja perustettiin lastensuojelun asiakasmäärää vastaavasti vuoden aikana seitsemän. Elokuussa tuli voimaan opiskeluhuollon psykologimitoitus 780 oppialasta/psykologi, mutta mitoituksen toimeenpano ei onnistunut haasteellisen rekrytointitilanteen vuoksi. Organisaation rakentamiseen liittyvien esihenkilövirkojen lisäksi perhepalveluiden palvelualueella perustettiin kaikkiaan 27 virkaa.

Vammaispalvelukeskuksissa olit haaste saada työntekijöitä erityisesti läntiselle alueelle. Kevään 2023 yhdennettyä työtä tehneiden sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien yt-menettelyssä vakiintui ja vahvistui vammaispalvelukeskusten henkilökuntaresurssi. Myös palkkaharmonisaatiot paransivat työntekijöiden saatavuutta. Lasten aamu- ja iltapäivätoiminta ja loma-ajan toiminta lisäsivät määräraikaisen henkilökunnan tarvetta. Asumispalveluiden haasteena oli henkilöstön liikkuvuus ja siirtyminen muihin tehtäviin sekä vaikeus saada tilalle sosiaali- ja terveydenhuoltoalan koulutuksen omaavia tekijöitä. Palvelualueen henkilöstöllä oli paljon sairauslomaa. Työssä jaksamista pyrittiin tukemaan työnohjauksella ja työhyvinvointipalveluja hyödyntäen.